

Informace o stávajícím stavu čtenářské, matematické a digitální gramotnosti a inkluzivity v území MAP včetně srovnání se situací v ČR

AKTUALIZACE 2022

Od roku 2019 neproběhla ve školách z našeho území žádná další šetření ČŠI. V dalších šetřeních se chce ČŠI zaměřit více na metodickou pomoc školám než na hodnocení formálních náležitostí. Níže uvádíme závěry z posledních zrealizovaných šetření v našem území.

Šetření ČŠI

Mateřské školy

Ve všech mateřských školách došlo za uplynulé období ke zkvalitnění a zmodernizování materiálního vybavení. Zřizovatelé se snaží budovy a okolí MŠ postupně rekonstruovat. Pro zkvalitnění výuky MŠ často využívají projektové aktivity v rámci Evropských fondů. Mateřská škola Brána se přestěhovala do nové budovy.

Mezi silní stránky MŠ patří aktivní rozšiřování spolupráce učitelů, rodičů a dalších partnerů. Výsledky spolupráce jsou dále efektivně využívány ke zkvalitnění činnosti školy. Ve větších MŠ v Nové Pace intenzivně spolupracují se zřizovatelem a střední pedagogickou školou, což má pozitivní dopad na vzdělávání zejména v oblasti vybavení moderními logopedickými, polytechnickými a interaktivními pomůckami. Vedení školy se aktivně zapojuje do řady projektů a mnoha dalších grantových aktivit, které přispívají ke zkvalitnění výchovně vzdělávacího procesu. Menší školy v regionu se mohou více zaměřovat na prevenci logopedických vad. Učitelky většinou úzce spolupracují s logopedkou. Také pedagogický sbor více spolupracuje a snáze sdílí své zkušenosti. Církevní škola vyniká velmi účinnou a intenzivní spoluprací se zřizovatelem, pravidelnou komunikací se zákonnými zástupci. Nízké počty dětí a žáků umožňují individuální práci s každým jednotlivcem. Je kladen důraz na zvládnutí učiva bez stresu.

Výtkou v šetřeních ČŠI bylo umístění tříd v budově základní školy. Takové vzdělávání je negativně ovlivněno každodenními přechody na přesnídávku do školní jídelny, čímž je narušena plynulost střídání spontánních a řízených aktivit. Některé školy nedostatečně vedly děti k sebehodnocení a vzájemnému hodnocení. Je třeba pravidelně zjišťovat pokrok jednotlivých dětí ve vzdělávání a podle toho diferencovat nabídku aktivit. V malé malotřídní škole chybí výpočetní technika k rozvoji počítačové gramotnosti. V místní církevní škole by se měli zaměřit na vytváření spontánních a řízených činností, dále na naplňování vzdělávacích cílů uvedených v ŠVP pro předškolní vzdělávání.

Doporučeními ČŠI jsou:

Zaměřením se na zkvalitnění podmínek vzdělávání dětí v odloučených třídách (v budově ZŠ). Využívat účelně formy pedagogické diagnostiky k zacílení vzdělávacích aktivit směrem k individuálním potřebám všech žáků. Je nutné diferenciovat nabídku vzdělávacích aktivit vzhledem ke schopnostem a dovednostem dětí. Důležité je vést všechny děti k samostatnosti a sebehodnocení. V malotřídní MŠ je nutné vytvořit vhodné podmínky pro odpolední spánek dětí a zefektivnit organizaci předškolního vzdělávání plnohodnotnou nabídkou odpočinkových aktivit.

Základní školy

Ve všech základních školách došlo za uplynulé období ke zkvalitnění a zmodernizování materiálního vybavení. Zřizovatelé se snaží budovy a okolí ZŠ postupně rekonstruovat. Pro zkvalitnění výuky ZŠ často využívají projektové aktivity v rámci Evropských fondů. V ZŠ Nová Paka, Husitská došlo ke zrušení přípravné třídy a na I. stupni byla postupně zavedena výuka matematiky podle profesora Hejného. V některých školách došlo k významné obměně pedagogického sboru. V ZŠ Nová Paka, Husitská došlo ke sloučení funkce výchovný poradce a školní metodik prevence, a to z personálních důvodů.

Kladně je hodnocena činnost žákovského parlamentu, který poskytuje prostor pro samostatné rozhodování a osobní zodpovědnost vedoucí k rozvoji sociálních a občanských kompetencí žáků a k posilování jejich začlenění do společnosti. ZŠ Nová Paka, Komenského byla hodnocena kladně za kvalitní vzdělávání žáků ve speciálních třídách. Spolupráce se zřizovateli a dalšími partnery je pro školy dlouhodobě přínosná a má pozitivní dopad na vnitřní klima školy. Menší školy mají propracovaný systém hodnocení žáků a sledování jejich individuálního pokroku umožňuje škole včas identifikovat žáky se vzdělávacími obtížemi a eliminovat školní neúspěch. Kladně je hodnocena otevřenost školy vůči veřejnosti, což cíleně podporuje u žáků sounáležitost s místem, kde žijí, týká se ZŠ a MŠ Pecka.

Slabinou ve většině škol je částečná nefunkčnost kontrolního systému. Je potřeba klást důraz na hospitace předmětů výchovného charakteru a hospitace na činnost ve školní družině. Je důležité zařazovat do výuky metody a formy, které podporují samostatnost žáků, komunikační dovednosti, schopnost sebehodnocení a vzájemného hodnocení, a to především na 2. stupni. Je také nutné zohlednit rozdílnou úroveň vzdělávacích předpokladů, schopností a dovedností žáků. Činnost asistentů pedagoga pro vzdělávání žáků se speciálními vzdělávacími potřebami nebyla vždy přínosná. V ZŠ Stará Paka je do budoucna žádoucí vybudování dalších prostor pro školní družinu, která je nyní umístěna v kmenové třídě. V ZŠ Vidochoh není samostatná tělocvična, podmínky pro výuku TV nejsou optimální.

Doporučení ČŠI jsou:

Je potřeba se zaměřit na hospitační činnost vedení školy i výchovných poradců a na práci asistentů pedagoga v hodinách. ZŠ Nová Paka Husitská je doporučeno rozdělení funkce výchovného poradce a školního metodika prevence. Je důležité vést žáky k formativnímu hodnocení, sebehodnocení a vrstevnickému hodnocení. Učitelé by se měli snažit diferenciovat činnosti ve výuce s ohledem na rozdílné předpoklady, schopnosti a dovednosti žáků.

ZUŠ

Došlo ke stabilizaci pedagogického sboru a rozšířila se spolupráci s okolními školami. Škola v rámci vzdělávacích seminářů navázala kontakty s mnoha uměleckými osobnostmi z tuzemska i ze zahraničí. Postupně je doplňován a obnovován hudební inventář a notový archiv.

Je podporována skupinová intervence, cílené směřování žáků k prezentaci na mnoha veřejných vystoupeních, mezioborová spolupráce v rámci celoročního školního projektu. Kladně byla hodnocena pravidelná organizace improvizčního festivalu Improfest.

Je nutné zrevidovat učební plán výtvarných oborů v ŠVP a hodnotit výsledky vzdělávání žáků ve všech uměleckých oborech. Po dobu rodičovské dovolené ředitelky je nutné ustanovit zástupce statutárního orgánu.

DDM

Silnou stránkou DDM je široká nabídka zájmových útvarů. Příkladný je také individuální přístup pedagogů a pozitivní sociální klima organizace. Slabou stránkou je nevhodnost prostoru pro některé činnosti. Pestrost nabídky kroužků je také z tohoto důvodu limitována.

Mezinárodní srovnávání

Čtenářská gramotnost

PISA 2018

Výsledek českých žáků ve čtenářské gramotnosti v šetření PISA 2018 není statisticky významně odlišný od průměru zemí OECD. Dlouhodobý vývoj výsledků českých žáků ve čtenářské gramotnosti lze popsat miskovitou U-křivkou bez výrazných změn. Podíl českých žáků v nejnižší gramotnostní úrovni v testech čtenářské gramotnosti se dlouhodobě pohybuje kolem 20 % a od zahájení projektu PISA se mírně zvyšuje. Tato pětina žáků představuje skupinu obyvatel, kteří mohou mít problémy s dalším uplatněním ve společnosti. Českým žákům dělá větší problém porozumění samostatnému textu než zpracování souboru textů (např. různé články na stejné téma nebo diskusní fórum s příspěvky různých uživatelů).

Ve čtenářské gramotnosti se ze všech domén nejvíc projevuje genderová nerovnost výsledků. Výrazně lepší jsou dívky, a to jak v České republice, tak v zemích OECD. V matematických a přírodovědných testech PISA nejsou rozdíly mezi českými dívkami a chlapci statisticky významné. Rozdíly mezi dívkami a chlapci ve čtenářské gramotnosti ukazují, že je především třeba podporovat zájem o čtení všech typů textů a rozvíjet čtenářskou gramotnost všemi možnými prostředky právě u chlapců. Lze využít například populárně-naučné texty nebo dobrodružnou literaturu, které jsou chlapcům bližší než krásná literatura.

V České republice panují obrovské rozdíly ve výsledcích žáků jednotlivých druhů škol, které jsou nejvíce patrné v oblasti čtenářské gramotnosti. Rozdíl mezi výsledkem žáků víceletých gymnázií a středních odborných škol bez maturity je ve všech oblastech větší než dvě gramotnostní úrovně. Téměř polovina učňů má čtenářské dovednosti na nejnižší gramotnostní úrovni. V základních školách je takto slabých žáků necelých 30 %. Žáci v družích škol s vyšším průměrným výsledkem se v hodinách českého jazyka častěji setkávají s aktivitami, které podporují práci s texty v širších souvislostech, a také častěji vnímají radost učitelů z výuky.

PIRLS 2016

Za posledních patnáct let se v České republice statisticky významně zvýšil podíl žáků na nejvyšší úrovni čtenářské gramotnosti. Zhruba 3 % českých žáků svými dovednostmi nedosáhla ani na nízkou úroveň čtenářské gramotnosti. Ve srovnání s průměrem zemí OECD a EU doplněných o Rusko, Singapur a Hongkong má Česká republika relativně nižší podíl slabých žáků, ale také poměrně málo žáků na nejvyšší úrovni čtenářské gramotnosti. V zastoupení českých chlapců a dívek na jednotlivých úrovních čtenářské gramotnosti nejsou velké rozdíly. Chlapci mají o něco vyšší zastoupení na nízké úrovni a pod ní, dívky o něco vyšší zastoupení na dvou nejvyšších úrovních.

Přibližně tři čtvrtiny českých žáků mají ve škole školní knihovnu. Tyto knihovny nejsou žáky příliš často navštěvované. Tři čtvrtiny žáků mají ve třídě zřízenou třídní knihovnu, denně ji využívá necelá polovina žáků. Počet třídních knihoven od posledního cyklu výrazně vzrostl. Elektronické knihy má k dispozici pouze malá část žáků. V České republice kladou školy velmi nízký důraz na studijní úspěch žáků. Na rozdíl od jiných zemí nedosahují ve školách s vyšším důrazem na studijní úspěch žáci lepších výsledků. Účast českých učitelů na seminářích či workshopech zaměřených na další vzdělávání v oblasti čtení je podprůměrná. Pouze 12 % českých žáků má učitele, kteří na nich během posledních dvou let strávili 16 hodin nebo více. V České republice je velmi nízká spokojenost učitelů s jejich povoláním, v mezinárodním srovnání má ČR druhý nejmenší podíl žáků vyučovaných velmi spokojenými učiteli.

V České republice má velmi dobré počáteční čtenářské dovednosti při nástupu do školy necelá čtvrtina žáků. I žáci s nízkou úrovní počátečních dovedností však dosáhli ve 4. ročníku poměrně dobrého výsledku. Jisté rezervy lze spatřovat v rozvoji čtenářské gramotnosti nadaných žáků, kteří do školy přicházejí vybaveni základy čtení a psaní. V českém kurikulu nejsou konkrétně zakotveny některé čtenářské dovednosti testované v šetření PIRLS, především dovednosti z oblasti interpretace a posuzování textu. Jedná se například o porovnávání informací uvnitř textu i napříč různými texty nebo o určování postoje či záměru autora. V těchto dovednostech dosahují čeští žáci horších výsledků. Učitelé v hodinách čtení nejčastěji požadují od žáků čtení nahlas a věnují se rozšiřování jejich slovní zásoby. Méně často žákům v hodinách předčítají a názorně předvádějí techniky čtení. Z čtenářských dovedností učitelé v hodinách čtení nejčastěji rozvíjejí vyhledávání informací, určení hlavních myšlenek textu a vysvětlení přečteného textu. Tyto činnosti vykonávají téměř všichni čeští učitelé se svými žáky alespoň jednou za týden. Naopak nejméně často s žáky procvičují popis stylu či uspořádání textu nebo určují postoj či záměr autora.

Počítač má v hodinách čtení k dispozici necelá třetina žáků a slouží nejčastěji k vyhledávání informací. Čeští učitelé s žáky téměř vůbec nečtou elektronické texty, ani je neučí strategiím čtení elektronických textů či kritickému přístupu při čtení na internetu. Ve všech sledovaných aktivitách souvisejících se čtením elektronických textů na počítači se Česká republika nachází pod mezinárodním průměrem.

Česká republika patří k zemím s podprůměrnou oblibou čtení. Nižší míra obliby čtení byla zaznamenána pouze u žáků ze skandinávských zemí a z Belgie. V České republice dosáhli žáci, kteří nemají rádi čtení a ve volném čase si nečtou, výrazně horších výsledků než ti, kteří mají rádi čtení a ve volném čase si alespoň občas čtou. Míra oblíbenosti čtení u žáků pozitivně koreluje s oblibou čtení u jejich rodičů. Frekvence předčítání knih dětem v předškolním věku je v ČR nadprůměrná. Žáci, jejichž rodiče uváděli častější frekvenci předčítání, dosahují ve všech zemích významně lepších výsledků než žáci, jimž rodiče předčítali pouze někdy.

Matematická gramotnost

PISA 2018

Výsledek českých žáků v matematické gramotnosti v šetření PISA 2018 je statisticky významně nad průměrem zemí OECD. Dlouhodobý vývoj výsledků českých žáků v matematické gramotnosti lze popsat jako plochý klesající trend, od roku 2009 bez významných změn v zastoupení žáků v nejvyšší a nejnižší gramotnostní úrovni. Podíl žáků v nejnižší gramotnostní úrovni v matematických testech se dlouhodobě pohybuje kolem 20 %.

TIMSS 2015

Výsledek českých žáků 4. ročníku v matematice i v přírodovědě byl v šetření TIMSS 2015 nadprůměrný. V matematice mělo devět členských zemí EU lepší výsledek než ČR a čtyři měly výsledek srovnatelný. V přírodovědě měly tři členské země EU lepší výsledek než čeští žáci a devět evropských zemí mělo výsledek srovnatelný. V obou předmětech si tradičně nejlépe vedly východoasijské země. V matematice si čeští žáci vedli relativně lépe v geometrii a prokázali lepší dovednosti při řešení úloh na uvažování, relativně hůře si vedli v prokazování znalostí.

Žáci s menší počáteční přípravou na školu dosahují horších výsledků v testech TIMSS. Přestože ČR patří k zemím s nejrozsáhlejší předškolní přípravou, hodnocení ředitelů zařadilo ČR mezi země s nejnižší mírou počátečních dovedností žáků při vstupu do školy. Také rodiče českých žáků hodnotili jejich schopnosti jako velmi malé. Čeští žáci nemají ke škole dobrý vztah, vyjádřili jednu z nejnižších sounáležitostí se školou a ze všech zemí do ní chodí nejméně rádi. Čeští žáci vyjádřili pouze podprůměrnou míru chuti učit se matematiku a přírodovědu, v případě matematiky zájem žáků o její studium poklesl. Žáci si také v obou předmětech málo

EVROPSKÁ UNIE
Evropské strukturální a investiční fondy
Operační program Výzkum, vývoj a vzdělávání

věří. Malé rozdíly jsou mezi průměrnými výsledky jednotlivých krajů v ČR a příliš se neliší ani průměrné výsledky v různě velkých obcích. Výjimku tvoří Praha s výrazně vyšší hodnotou. Byla pozorována velká souvislost mezi výsledkem žáků a jejich rodinným zázemím. Žáci, kteří měli svůj vlastní počítač nebo tablet, dosáhli v průměru horšího výsledku než žáci, kteří počítač nevlastnili.